

Манифест на киборга

Наука, технология и социалистически феминизъм през късния двадесети век

(ОТКЪС)

Дона Харауей

Дона Харауей е професор в Калифорнийския университет, Санта Круз, и научните ѝ интереси са насочени главно към връзката между науката, технологиите и феминизма. Автор е на многобройни научни трудове и изследвания, сред които най-важни са „Манифест на киборга: наука, технология и социалистически феминизъм през късния двадесети век“ и „Ситуирани знания: проблемът за науката във феминизма и привилегиата на частичната перспектива“.

„Манифест на киборга“ (*A Cyborg Manifesto*) е публикуван за пръв път през 1985 г. и е основополагащ текст в областта на изследванията на биотехнологиите и социалния пол. Той въвежда метафората на киборга като хибриден организъм, изграден едновременно от машина и човек, за да покаже, че противоречията във феминистката теория могат да бъдат използвани за създаване на нови и неочаквани връзки, вместо да бъдат разрешавани.

Въпреки че излиза още през 80-те години на ХХ век, до този момент манифестът не е преведен на български език. Поради значителния обем на текста настоящият превод обхваща едва първите две части и цели да запознае читателя с насоките и идейните послания на манифеста в най-общ план.

Публикуваният тук преводът е направен по изданието: *The Cybercultures Reader*, ed. David Bell and Barbara M. Kennedy, London and New York: Routledge, 2000, 291-324.

Превод от английски език: **Петя Абрашева**

Ироничната мечта за общ език на жените в интегралната схема

Тази глава е опит да се построи ироничен политически мит, предан на феминизма, социализма и материализма. Може би предан повече по начина, по който е предано богохулството, а не почителното обожание и идентификацията. Винаги е изглеждало, че богохулството изисква приемането на нещата много на сериозно. Не познавам по-добра позиция, която може да бъде възприета в рамките на светско-религиозните, евангелистки традиции на американската политика, включително политиката на социалистическия феминизъм. Богохулството предпазва индивида от моралното мнозинство в обществото, като все пак настоява върху необходимостта от общност. Богохулството не е отстъпничество. Иронията е свързана с противоречия, които не се разрешават в по-големи единства, дори диалектически, свързана е с напрежението за удържане заедно на несъвместими елементи, доколкото и двата, или пък всичките, са необходими и верни. Иронията е свързана с хумора и със сериозната игра. Тя е също така риторическа стратегия и политически метод, който бих искала да бъде по-уважаван в рамките на социалистическия феминизъм. В центъра на ироничната ми вяра, на моето богохулство, стои образът на киборга.

Киборгът е кибернетичен организъм, хибрид от машина и организъм, създание на социалната реалност, но също и създание на фикцията. Социалната реалност – това са съществуващите социални отношения, нашата най-важната политическа конструкция, фикция, променяща света. Интернационалните женски движения са конструирали „женския опит“ и също така са разкрили или открили този изключително важен колективен обект. Този опит е фикция и факт от решаващ, политически вид. Освобождението се крепи на конструирането на съзнание (творческо разбиране) за потисничеството и по този начин, на възможността. Киборгът е предмет на фикцията и на преживения опит, който променя приеманото за женски опит през късния двадесети век. Това е борба на живот и смърт, но границата между научна фантастика и социална реалност е оптическа илюзия.

Съвременната научна фантастика е пълна с киборги – съществува едновременно животни и машини, които населяват светове нееднозначно природни и изкуствено създадени. Модерната медицина също е пълна с киборги, със съчетания на организъм с машина, всяко от които заченато като кодирано изобретение в една интимност и с една мощ, които не са били произведени в историята на сексуалността. „Полът“ на киборга

възражда някои от прелестните възпроизводителни своеобразия на папратите и безгръбначните (толкова хубава органична профилактика срещу хетеросексизма). Размножаването на киборга е откъснато от органичната репродукция. Съвременното производство изглежда като сън за колонизаторска работа на киборгите, сън, който кара кошмара на тейлъризма да изглежда идилично. А съвременната война представлява оргия на киборги, кодирана по системата К³И, команда-контрол-комуникация-интелект, перо за 84 милиарда долара в бюджета за отбрана на САЩ през 1984 г. Твърдя, че киборгът е фикция, очертаваща нашата социална и телесна реалност, и въображаем ресурс, насочващ към някои много продуктивни сдвоявания.

В епохата на късния двадесети век, нашето време, едно митично време, ние всички сме химери, теоретизирани и изфабрикувани хибриди от машина и организъм. Накратко, ние сме киборги. Киборгът е нашата онтология; той ни дава нашата политика. Киборгът е кондензиран образ на въображението и на материалната реалност, двата съединени центъра, структуриращи всяка възможност за историческа трансформация. В традициите на „западната“ наука и политика – традицията на расисткия, доминиран от мъжете капитализъм; традицията на прогреса; традицията на присвояването на природата като средство за производството на култура; традицията на репродуцирането на аз-а от отраженията на другия – връзката между организма и машината е била погранична война. Залозите в пограничната война са били териториите на производството, репродукцията и въображението. Тази глава ще настоява на *удоволствието* от объркването на границите и на *отговорността* при създаването им. Тя е също опит за принос към културата и теорията на социалистическия феминизъм в постмодернистичен, ненатуралистичен стил и в традициите на утопизма, въобразяващ един свят без социален пол, който вероятно е свят без произход, но също така, може би свят без край. Въплъщението на киборга стои вън от историята на спасението. То също така не бележи времето на оралната симбиотична утопия или постедиповия апокалипсис. Както твърди Зоуи Софулис (1987) в непубликувания си ръкопис върху Жак Лакан, Мелани Клайн и ядрената култура, *Lacklein*, най-ужасните и вероятно най-обещаващите чудовища в света на киборгите са въплътени в неедипови наративи с различна логика на потискането, която ние трябва да разберем с оглед на оцеляването си.

Киборгът е същество в постджендърен свят; то няма връзка с бисексуалността, с предедиповата симбиоза, неотчуждения труд или други съблазни за органична цялост

посредством окончателното присвояване на цялата власт на частите в едно по-висше единство. По някакъв начин киборгът няма история на произхода в западния смисъл – „последна“ ирония, тъй като киборгът е също ужасният апокалиптичен *телос* на „западните“ засилващи се доминации на абстрактната индивидуализация, окончателен аз, най-накрая освободен от всяка зависимост, човек в космоса. Историята за произхода в „западния“, хуманистичен смисъл зависи от мита за първичното единство, пълнотата, блаженството и ужаса, представлявани от фалическата майка, от която всички човешки същества трябва да се отделят – задачата за индивидуално развитие и за история, двата могъщи мита, вписани най-силно за нас в психоанализата и марксизма. Хилари Клайн (1989) твърди, че и марксизмът, и психоанализата, в своите понятия за труд и съответно за индивидуализация и формиране на социален пол, зависят от сюжета за първичното единство, от което различието трябва да бъде произведено и включено в драмата на нарастваща доминация над жената/природата. Киборгът пропуска стъпката на първичното единство, на идентификацията с природата в западния смисъл. Това е незаконно обещание, което може да доведе до подриване на телеологията на киборга под формата на междузвездни войни.

Киборгът е решително отдаден на частичността, иронията, интимността и перверзията. Той е опозиционен, утопичен и съвсем не е невинен. Тъй като вече не е структуриран от полярността на публичното и частното, киборгът определя един технологичен полис, базиран отчасти върху революция на социалните отношения в *oikos*-а, домакинството. Природата и културата са преосмислени – едното не може да бъде повече ресурс за присвояване от страна на другото или за включване в него. Отношенията при формирането на цяло от части, включително тези на полярността и йерархичната доминация, са предмет на обсъждане в света на киборга. За разлика от надеждите на чудовището на Франкенщайн, киборгът не очаква неговият баща да го спаси чрез възстановяване на рая, т.е., чрез създаването на хетеросексуален партньор, чрез превръщането му в завършена цялост, град и космос. Киборгът не мечтае за общност по модела на органичното семейство, но този път без едиповия проект. Киборгът не би разпознал Едемската градина; той не е направен от кал и не може да мечтае да се завърне в пръстта. Може би затова искам да разбера дали киборгите могат да подкопаят апокалипсиса на завръщането към ядрения прах в маниакалния импулс за назоваване на Врага. Киборгите не са почтителни; те не помнят космоса. Те са предпазливи към холизма, но имат нужда от връзка – те изглежда имат естествен усет

за политика на обединения фронт, но без партия в авангарда. Основният проблем с киборгите, разбира се, е, че те са незаконното поколение на милитаризма и патриархалния капитализъм, да не говорим за държавния социализъм. Но незаконните поколения са често изключително нелоялни към произхода си. Техните бащи, в края на краищата, са без значение.

Бих искала да сигнализирам за три ключови гранични пробива, които правят възможен изложения по-долу политико-фикционален (политико-научен) анализ. В късния двадесети век в американската научна култура границата между човек и животно е напълно разрушена. Последните фундаменти на уникалността са опетнени, ако не и превърнати в увеселителни паркове. Езикът, използването на сечива, социалното поведение, умствената дейност, нищо не постановава наистина убедително разделението между човека и животното. И много хора вече не чувстват нуждата от такова разделение; наистина, много клонове на феминистката култура утвърждават удоволствието от връзката между човешките и другите живи същества. Движенията в подкрепа на правата на животните не са ирационално отрицание на човешката уникалност; те са далновидното признаване на връзката между природа и култура, след като разрывът помежду им е бил дискредитиран. През последните два века биологията и еволюционната теория едновременно произвеждат модерни организми като обекти на познание и заедно с това стесняват граничната линия между човека и животните до неясна черта, очертавана повторно в идеологическите борби или в професионалните спорове между живота и социалните науки.

Биологично-детерминистката идеология е само една позиция, създадена в научната култура с цел обсъждане на значението на животинското у човека. Има много възможности за радикалните политически активисти да оспорят значението на разрушената граница.¹ Киборгът се появява в мита точно там, където границата между човека и животното е прекрачена. Без да сигнализирам за изолирането на хората от другите живи същества, киборгите сигнализирам за обезпокоително и удоволствено тясната връзка помежду им. Животинското има нов статус в този цикъл на брачен обмен.

---

¹ Полезни препратки към левите и/или феминистките радикални научни движения и теории и към биологичните/биотехнологичните проблеми включват: Bleier (1984, 1986), Fausto-Sterling (1985), Gould (1981), Harding (1986), Hubbard *и др.* (1982), Keller (1985), Lewontin *и др.* (1984), *Radical Science Journal* (става *Science as Culture* през 1987), 26 Freegrove Road, London N7 9RQ, *Science for the People*, 897 Main St, Cambridge, MA 02139. (бел. авт.)

Втората уязвима разлика е тази между животно-човек (организъм) и машина. Предкибернитичните машини могат да бъдат обитавани от призраци; сянката на призрака в машината винаги е съществувала. Този дуализъм е структурирал диалога между материализма и идеализма, успокоен от диалектическия резултат, наречен според вкуса, дух или история. Но в основата си машините не се задвижват и проектират сами, не са автономни. Те не могат да осъществят мечтата на човека, само могат да я осмеят. Те не са човек, самият автор, а само карикатура на тази маскулинна репродуктивна мечта. Да мислим, че са нещо друго, беше параноично. Вече не сме толкова сигурни. Машините на късния двадесети век са направили напълно неясна разликата между естествено и изкуствено, между разум и тяло, между нещо саморазвиващо се и нещо конструирано отвън и още много други разлики, които преди се приписваха на организмите и машините. Нашите машини са притеснително живи, а ние самите – плашещо инертни.

Технологичната детерминация е само едно идеологическо пространство, отворено от новите понятия за машина и организъм като кодирани текстове, чрез които се включваме в играта на писане и четене на света.² „Текстуализирането“ на всичко в постструктуралистката, постмодернистична теория е било заклеймено от марксистките и социалистическите феминистки заради утопичното незачитане на изживените отношения на доминация, които уреждат „играта“ на спорното четене.³ Със сигурност е

---

² Отправна точка за левите и/или феминистки подходи към технологията и политиката са: Athanasiou (1987), Cohn (1987a, 1987b), Cowan (1983), Edwards (1985), Rothschild (1983), Traweek (1988), Weizenbaum (1976), Winner (1977, 1986), Winograd and Flores (1986), Young and Levidow (1981, 1985), Zimmerman (1983). *Global Electronics Newsletter*, 867, West Dana St, No 204, Mountain View, CA 94041; *Processed World*, 55 Sutter St, San Francisco CA 94104. (бел. авт.)

³ Провокативно, изчерпателно разсъждение за политиките и теориите на „постмодернизма“ е направено от Fredrick Jameson (1984), който твърди, че постмодернизмът не е възможност, един стил между другите, а културна доминанта, изискваща радикално ново изобретяване на леви политики отвътре; вече няма каквото и да е място отвън, което да придава значение на успокоителната фикция за критическа дистанция. Джеймисън също така изяснява защо човек не може да бъде за или против постмодернизма, един по същество морализаторски ход. Моята позиция е, че феминистките (и всички останали) имат нужда от непрекъснато културно преизобретяване, постмодернистична критика и исторически материализъм; само киборг би имал шанс. Старите доминации на белия капиталистически патриархат сега изглеждат носталгично невинни: те нормализираха хетерогенността в мъж и жена, бял и чернокож например. „Напредналият капитализъм“ и постмодернизмът излъчват хетерогенност без правила и ние сме объркани, без субективност, която изисква дълбочина, дори враждебна дълбочина, която крие опасност от удавяне. Време е да напишем *Смъртта на клиниката*. Методите на клиниката изискват тела и работа; ние имаме текстове и повърхности. Нашите доминации вече не действат чрез медиализация и нормализация; те действат чрез включване в мрежа, препроектиране на комуникациите, управление на стреса. Нормализацията дава път на автоматизацията, на крайното излишество. *Раждането на клиниката* на Мишел Фуко (1963), *История на сексуалността* (1976) и *Надзор и наказание* (1975) назовават форма на властта в мига на нейната имплозия. Дискурсът на биополитиката дава път на технологичното бръщолевене, на езика на съединения субстантив; нито едно съществително име не е

истина, че постмодернистичните стратегии, като моя мит за киборга, подкопават множество органични цялости (например стихотворението, примитивната култура, биологичния организъм). Накратко, сигурността на това, което се смята за природа – извор на проникновение и обещание за невинност – е подкопана, вероятно фатално. Трансцедентното одобрение на интерпретацията е изгубено и заедно с това онтологията, лежаща в основата на „западната“ епистемология. Но алтернативата не е цинизъм или безверие, тоест, някаква версия на абстрактно съществуване като разказите за технологическия детерминизъм, унищожаваш „човека“ чрез „машината“ или „смыслеото политическо действие“ чрез „текста“. Кой ще бъдат киборгите е радикален въпрос. От отговорите зависи самото оцеляване. И шимпанзетата, и артефактите имат политика, така че защо ние да нямаме (de Waal, 1982; Winner, 1980)?

Третата разлика е подвид на втората: границата между физическо и нефизическо е много неясна за нас. Популярните книги по физика, съсредоточени върху последствията от квантовата теория и принципа на неопределеността, са вид комерсиален научен еквивалент на романите Арлекин като белег за радикална промяна в американската бяла хетеросексуалност: разбират я погрешно, но са на правилната тема. Модерните машини са в същността си микроелектронни изобретения: те са навсякъде и са невидими. Модерната машина е непочтителен парвенюшки бог, присмиващ се на вездесъщността и одухотвореността на Бащата. Силициевият чип е повърхност за писане; той е гравирен в молекулярни мащаби, където единствено атомният шум е в състояние да обезпокоява партитурите на ядрото. Писането, властта и технологията са стари другари в западните истории за произхода на цивилизацията, но миниатюризацията е променила нашия опит за механизмите. Миниатюризацията се оказва свързана с властта; малкото не е толкова красиво, колкото преди всичко опасно, както е при крилатите ракети. Съпоставете телевизорите от 50-те години на XX век или камерите за новините от 70-те с телевизорите, носени на китката на ръката или рекламираните днес видеокамери с ръчни размери. Най-добрите ни машини са направени от слънчева светлина; всички те са леки и чисти, защото не са нищо друго

оставено незасегнато от мултитационалностите. Това са техните имена, изброени в един брой на *Science*: Tech-Knowledge, Genentech, Allergen, Hybritech, Compupro, Genen-cor, Syntex, Allelix, Agrigenetics Corp., Syntro, Codon, Repligen, MicroAngelo от Scion Corp., Percom Data, Inter Systems, Cyborg Corp., Statcom Corp., Intertec. Ако сме затворени от езика, тогава бягството от този затвор изисква поети на езика, вид ензим за културна рестрикция, за да пробие кода; киборг хетероглосията е една форма на радикалната културна политика. За киборг поезия виж: Perloff (1984), Fraser (1984). За феминистко/посмодернистко „киборг“ писане виж HOW(ever), 871 Corbett Ave, San Francisco, CA 94131. (бел. авт.)

освен сигнали, електромагнитни вълни, отрязък от спектъра – и тези машини са в най-висока степен портативни, мобилни – продукт на огромна човешка болка в Детройт и Сингапур. Тъй като са едновременно материални и непроницаеми, хората не са дори наполовина толкова флуидни. Киборгите са етер, квинтесенция.

Вездесъщността и невидимостта на киборгите е именно причината тези обгърнати от слънчева светлина машини да бъдат толкова смъртоносни. Те са точно толкова трудни за забелязване политически, колкото и материално. Те са свързани със съзнанието – или с неговата симулация.⁴ Те са плаващи означаеми, които пътуват в пикапи из Европа и могат да бъдат блокирани по-ефективно от плетениците на пропъдените и толкова противоестествени жени от Грийнам,⁵ които така добре разчитат властовите мрежи на киборга, отколкото от военните усилия на по-старите маскулинни политики, чиито естествени поддръжници се нуждаят от работа в отбраната. В основата си „най-трудната“ наука е свързана с областта на най-голямото объркване на граници, областта на чистите числа, чистия дух, К³И, криптографията и запазването на могъщи тайни. Новите машини са толкова чисти и леки. Техните инженери са хора, боготворящи слънцето, осъществяващи нова научна революция, свързана със сънищата на постиндустриалното общество. Болестите, предизвикани от тези чисти машини, „не са нищо повече“ от дребна кодова промяна на антигена в имунната система, „не са нищо повече“ от преживяването на стрес. Пъргавите пръсти на „ориенталските“ жени, старото очарование на малките англо-саксонски викториански момичета с кукленски къщи, наложеното на жените внимание към детайла – всичко това приема напълно нови измерения в този свят. Възможно е да съществува киборг Алиса, който взема под внимание тези нови измерения. По ирония, може би тъкмо конструираните единства на противоестествените жени киборги, които

---

⁴ Baudrillard (1983). Jameson (1984: 66) изтъква, че Платоновата дефиниция на симулакрума е копие, което няма оригинал, т.е. светът на напредналия капитализъм, на чистата обмяна. Виж *Discourse 9* (Пролет/Лято 1987) в специален брой върху технологията (кибернетиката, екологията и постмодерното въображение). (бел. авт.)

⁵ Препратка към движението Женски мирен лагер Грийнам Комън. Движението е активно през 80-те и 90-те години на XX век, започнало през 1981 г. като протест срещу разполагането на крилати ракети във въздушната база Грийнам Комън в Бъркшир, Англия. Началото на движението поставя уелската група „Жени за живот на земята“. Движението прераства в изцяло женски пакт за борба срещу ядреното въоръжение, като за основен инструмент в кампаниите участничките използват тъкмо своята джендър идентичност. През 80-те протестите на жените срещу базата са особено активни и ефективни, така че през 1991 г. британският парламент е принуден да премахне цялото военно съоръжение от Грийнам. Понастоящем там е разположен мемориал. Някои от символите на движението са вещицата и паяжината. (бел. ред.)

произвеждат чипове в Азия или танцуват спираловидни танци в затвора Санта Рита,⁶ ще ръководят някой ден ефективни опозиционни стратегии.

Така че моят мит за киборга е свързан с прекрачването на граници, с могъщите сливания и с опасните възможности, които прогресивните хора могат да изследват като част от необходимата политическа работа. Една от моите предпоставки е, че повечето американски социалистки и феминистки виждат множество задълбочени дуализми – между разум и тяло, животно и машина, идеализъм и материализъм – в социалните практики, символните формулировки и физическите артефакти, асоциирани с „високите технологии“ и научната култура. От „Едноизмерният човек“ (Marcuse 1964) до „Смъртта на природата“ (Merchant 1980), аналитичните средства, развити от прогресивните умове, настояваха върху необходимата доминация на техниката и ни призоваваха към конструирането на едно въображаемо органично тяло, което да обедини съпротивата ни. Друга моя предпоставка е, че необходимостта от единство сред хората, които се опитват да се съпротивляват срещу световното усилване на доминацията, никога не е била толкова остра. Но едно малко неконвенционално изместване в перспективата може да ни помогне да спорим по-добре за значенията, както и за другите форми на власт и удоволствие в технологично опосредените общества.

От една гледна точка светът на киборгите е свързан с окончателното налагане на мрежа за контрол върху планетата, с финалната абстракция, въплътена в апокалипсиса на междузвездните войни, които се водят в името на отбраната, с окончателното присвояване на женските тела в маскулинната оргия на войната (Sofia 1984). От друга гледна точка светът на киборгите може да е свързан с живите социални и телесни реалности, в които хората не се страхуват от общото си родство с животни и машини, не се страхуват от трайно частичните идентичности и противоречивите позиции. Политическата борба се състои в това да гледаме и от двете гледни точки едновременно, защото всяка от тях разкрива както доминации, така и възможности, които другата не може и да си представи. Единичното виждане произвежда по-пагубни илюзии, отколкото двойното виждане или многоглавите чудовища. Единствата на киборгите са чудовищни и нелегитимни; в настоящите политически обстоятелства едва ли можем да се надяваме на по-могъщи митове за съпротива и ново свързване.

---

⁶ Практика, едновременно духовна и политическа, която свърза пазачи и арестувани анти-ядрени демонстранти в щатския затвор Аламеда в Калифорния от началото на 80-те години на XX век. (бел. авт.)

Представям си LAG, Ливърморската активистка група, като вид киборг общество, отдадено на реалистичното преобразяване на лабораториите, които най-пламенно олицетворяват и бълват средствата за технологичния апокалипсис, и ангажирано с изграждането на политически модел, който в действителност успява да удържи заедно вещици, инженери, възрастни хора, ренегати, християни, майки и ленинисти достатъчно дълго, за да обезоръжи държавата. „Разцеплението невъзможно“ се казва групата по сходство в моя град. (Сходство: свързани не по кръв, а по избор, привлекателността на една група химически ядра за друга, стремление.)⁷

Строшени идентичности

Станало е трудно да назовем нечий феминизъм само с едно прилагателно – или дори да настояваме при всяко положение на съществителното. Съзнанието, че чрез назоваването извършваме изключване, е много силно. Идентичностите изглеждат противоречиви, частични и стратегически. С трудно спечеленото признание, че представляват социален и исторически конструкт, социалният пол, расата и класата не са в състояние да създадат основания за вяра в „същностното“ единство. В това да бъдеш „жена“ няма нищо, което естествено да обединява жените. Дори няма такова състояние като това „да бъдеш“ жена, самата тя много сложна категория, конструирана в оспорвани научни дискурси върху пола, както и в други социални практики. Съзнанието за социален пол, раса или класа е постижение, наложено ни от ужасния исторически опит за противоречивите социални реалности на патриархата, колониализма и капитализма. И кой се брой за „ние“ в моята собствена реторика? Кои

---

⁷ За етнографски описания и политически оценки виж Epstein (1993), Sturgeon (1986). Без явна ирония приемането на логото „корабът земя“/цялата земя, фотографирана от космоса, украсена със слогана „Обичай майка си“, акцията, проведена в деня на Майката и Другите през май 1987 г. близо до военните съоръжения за ядрени опити в Невада, въпреки всичко взема под внимание трагическите противоречия във възгледите за земята. Демонстрантите отправят молба за официален достъп до района към ръководителите на племето на западните шошони, чиято територия е завладяна от американското правителство, когато то построява установката за тестване на ядрени оръжия през 50-те години на ХХ век. Арестувани за незаконно навлизане в чужда собственост, демонстрантите настояват, че полицията и служителите в базата са тези, които за влезли незаконно в чужда собственост без разрешение от съответните власти. Една група по интереси, състояща се от жени активистки, нарича себе си Сурогатните други, и в знак на солидарност със съществата, принудени да си пробиват път в същата земя заедно с бомбите, разиграва появата на киборг от конструираното тяло на голям, нехетеросексуален пустинен червей. (бел. авт.)

идентичности са достъпни за установяването на такъв силен политически мит, наречен „ние“, и какво може да мотивира включването в тази колективност? Болезненото разделение между феминистките (да не говорим между жените) по всички възможни линии на обвинения е направило понятието *жена* неуловимо, извинение за матрицата на доминация на едни жени над други. За мен – и за много други, които споделят обща историческа принадлежност към белите, принадлежащи към професионалната средна класа, женски, радикални, северноамерикански тела на средна възраст – източниците на криза в политическата идентичност са многобройни. За голяма част от американското ляво и американския феминизъм съвременната история е била отговор на този тип кризи чрез непрестанни деления и търсения на ново същностно единство. Но също така все повече бива разпознат и друг отговор посредством обединение – посредством сходство, а не посредством идентичност⁸.

Обсъждайки специфични исторически моменти при създаването на новия политически глас, наречен жени на цвета, Чела Сандовал създава обещаващ теоретичен модел за политическа идентичност, наречен „опозиционно съзнание“, роден от уменията за тълкуването на мрежите на властта от страна на тези, на които е отказана стабилна принадлежност към социалните категории раса, пол или класа. „Жени на цвета“, име, оспорено в самата си същност от тези, които обединява, както и едно историческо съзнание, бележещо систематичния провал на всички знаци на Мъжа в „западната“ традиция, конструира вид постмодернистична идентичност въз основа на другостта, различието и специфичността. Тази постмодернистична идентичност е изцяло политическа, независимо какво би могло да бъде казано за другите възможни постмодернизми. Опозиционното съзнание на Сандовал е свързано с противоречиви локации и хетерохронични календари, не с релативизми и плурализми.

Сандовал набляга на липсата на какъвто и да било същностен критерий за идентифицирането на жената на цвета. Тя отбелязва, че дефинирането на една група става чрез съзнателното присвояване на отрицанието. Например, чикана или чернокожата американка не може да говори като жена или като чернокож, или като

---

⁸ Мощно развитие на коалиционни политики идва от страна на говорители от „третия свят“, произнасящи се от никъде, от изместения център на вселената, земята: „Ние живеем на третата планета от слънцето“, *Поема за слънцето* от писателя от Ямайка, Edward Kamau Braithwaite, рецензия от Mackey (1984). Сътрудници на Smith (1983) иронично подкопават натурализираните идентичности именно докато конструират място, от което да говорят и което наричат дом. Виж особено Reagon (в Smith 1983: 356, 68). Trinh T. Minh ha (1986 87). (бел. авт.)

чиконо. По този начин тя е поставена на дъното на водопад от негативни идентичности, изключена дори от привилегированите потиснати авторски категории, наречени „жени и чернокожи“, които претендират, че извършват важните революции. Категорията „жена“ отрича всички небели жени; „чернокож“ отрича всички нечернокожи, както и всички чернокожи жени. Но в действителност не съществува „тя“, не съществува сингуларност, а море от различия между американските жени, които са утвърдили своята историческа идентичност като американски жени на цвета. Тази идентичност бележи съзнателно конструирано пространство, което не може да утвърди способността за действие въз основа на естествената идентификация, а само въз основата на съзнателното обединение, на сходството, на политическото родство.⁹ За разлика от „жената“ при някои течения на американското движение на белите жени, тук няма натурализация на матрицата.

Разсъжденията на Сандовал трябва да бъдат разглеждани като една убедителна формулировка за феминистките, които попадат извън световно разпространеното развитие на антиколониалисткия дискурс; т.е. дискурс, разграждащ „запада“ и неговия най-значим продукт – този, който не е животно, варварин или жена; мъж – ще рече, създателя на космоса, наречен история. Тъй като ориентализмът е деконструиран политически и семиотично, идентичностите на запада са дестабилизиращи, включително тези на феминистките.¹⁰ Сандовал твърди, че „жените на цвета“ имат възможността да изградят ефективно единство, което не копира империализиращите, тотализиращи революционни субекти на предшестващия марксизъм и на феминизмите, които не са се изправили срещу последствията от безредната полифония, възникваща от деколонизацията.

Кейти Кинг набляга на границите на идентификацията и на политическите/поетическите механизми за идентификация, изградени при тълкуването на „поетическата творба“, това генеративно ядро на *културния* феминизъм. Кинг критикува упоритата тенденция сред съвременните феминистки от различни „моменти“ и „разговори“ от феминистката практика да създават таксономии на женското движение, за да накарат собствените си политически склонности да изглеждат като *телоса* на цялото. Тези таксономии са склонни да преправят феминистката история

---

⁹ Книги (1981, 1984); Hull и др. (1982). Vambara (1981) написва изключителен роман, в който театралната трупа на цветнокожите жени, Седемте сестри, изследва форма на единството. Виж анализа на Butler Evans (1987). (бел. авт.)

¹⁰ Върху ориентализма във феминистки и други разработки виж Lowe (1986); Mohanty (1984); Said (1978); *Many Voices, One Chant: Black Feminist Perspectives* (1984). (бел. авт.)

така, че тя да изглежда като идеологическа борба между кохерентни типове, трайни във времето, особено онези типови групи, наречени радикални, либерални и социалистически феминистки. Буквално всички останали феминизми са или инкорпорирани, или маргинализирани, обикновено чрез създаването на експлицитна онтология и епистемология.¹¹ Таксономиите на феминизма създават епистемологии, които контролират отклонението от официалния женски опит. И, разбира се, „женската култура“, както и жените на цвета, са съзнателно изградени от механизми, предизвикващи сходство. Ритуалите на поезията, музиката и определени форми на академични практики са особено силни. Политиките на расата и културата в американските женски движения са тясно преплетени. Общото постижение на Кинг и Сандовал е, че се научаваме как да изработим поетично/политическо единство, без да разчитаме на логиката на присвояването, обединяването и таксономическата идентификация.

Теоретичната и практическата борба срещу единство-чрез-доминация или единство-чрез-включване по ирония не само подкопава оправданията за патриархата, колониализма, хуманизма, позитивизма, есенциализма, сциентизма и другите непрежалими –изми, но подкопава и *всички* претенции за органична и естествена гледна точка. Смятам, че радикалният и социалистическият/марксисткият феминизъм също са подкопали своите/нашите собствени епистемологически стратегии и това е изключително ценна стъпка за въобразяването на възможните единства. Остава да се разбере дали всички „епистемологии“, такива, каквито западните политически ангажирани хора ги познават, ни провалят в задачата да построим ефективни сходства.

Важно е да отбележим, че усилието да изградим революционни гледни точки и епистемологии като постижение на хора, отдадени на промяната на света, е било част от процеса, показващ ограниченията на идентификацията. Язвителните средства на постмодернистичната теория и конструктивните средства на онтологическия дискурс върху революционните субекти могат да бъдат видени като иронични съюзници при разграждането на западните аз-ове в полза на оцеляването. Ние мъчително остро съзнаваме какво означава да имаш исторически конституирано тяло. Но заедно със

---

¹¹ Katie King (1986, 1987a) развива чувствително в теоретичен план отношение към работите на феминистките таксономии като генеалогии на властта във феминистката идеология и полемика. Кинг изследва проблематичния пример на Jaggar (1983) за таксономизиране на феминизмите, за да създаде малка машина, произвеждаща желаната крайна позиция. Моята карикатура на социалистическия и радикалния феминизъм тук е също такъв пример. (бел. авт.)

загубата на невинността на нашия произход, изчезва и изгонването от Едемската градина. Нашите политики губят опрощението на вината едновременно с наивността на невинността. Но как би изглеждал един различен политически мит за социалистически феминизъм? Какъв вид политики могат да приветстват частичните, спорни, вечно отворени конструкции на персоналните и колективните аз-ове и все още да бъдат верни, ефективни – и по ирония, принадлежащи към социалистическия феминизъм?

Не познавам друго време в историята, когато да е имало по-голяма нужда от политическо единство с цел да се изправим ефективно срещу доминацията на „расата“, „социалния пол“, „сексуалността“ и „класата“. Не знам също и друго време, когато видът единство, което можем да си помогнем да изградим, да е било възможно. Никой от „нас“ няма вече символната или материална способност да диктува формата на реалността на който и да било от „тях“. Или поне „ние“ не можем да претендираме за невинност при практикуването на такива доминации. Белите жени, включително социалистическите феминистки, откриха липсата на невинност в категорията „жена“. Това съзнание променя географията на всички предишни категории; то променя свойствата им, както топлината променя свойствата на крехкия протеин. Киборг феминистките трябва да докажат, че „ние“ повече не искаме натурална матрица на единството и че никоя конструкция не представлява цялост. Невинността, и последващото от нея настояване върху жертвеността като единствената причина за проникателността, е причинила достатъчно вреда. Но конструираният революционен субект трябва също да накара хората от късния XX век да се замислят. В сблъсъка на идентичности и в рефлексивните стратегии за конструирането им се отваря възможността за изтъкването на нещо различно от саван за деня след апокалипсиса, който толкова пророчески слага край на историята на спасението.

И марксистките/социалистическите феминистки, и радикалните феминизми едновременно натурализираха и денатурализираха категорията „жена“ и мисленето за социалния живот на „жените“. Може би една схематична карикатура може да изтъкне и двата хода. Марксистическият социализъм се корени в анализ на наемния труд, който разкрива класовата структура. Последствието от наемните отношения е системното отчуждение, тъй като работникът е отделен от своя (sic) продукт. Абстракцията и илюзията властват в знанието, господството властва в практиката. Трудът е изключително привилегированата категория, позволяваща на марксистите да превъзмогнат илюзията и да открият онази гледна точка, която е необходима за

промяната на света. Трудът е хуманизиращата дейност, която създава човека; трудът е онтологическа категория, позволяваща знанието на субекта и по такъв начин знанието за подчинението и отчуждението.

С роднинска вярност социалистическият феминизъм е прогресирал чрез съюзяването си с базисните аналитични стратегии на марксизма. Основното постижение и на марксисткия, и на социалистическия феминизъм е, че разшириха категорията на труда, за да включат онова, което (някои от) жените вършеха, дори когато степента на заплащане беше подчинена на по-широкото разбиране за труда по времето на капиталистическия патриархат. В частност женският труд в домакинството и като цяло работата на жените като майки (т.е. възпроизвеждането в смисъла на социалистическия феминизъм) влязоха в теорията на базата на аналогия с марксисткото понятие за труд. Единството на жените тук почива на епистемология, базирана на онтологическата структура на „труда“. Марксисткият/социалистическият феминизъм не „натурализира“ единството; то е възможно постижение, основано на възможна гледна точка, която се корени в социалните отношения. Есенциализиращият ход е в онтологическата структура на труда или в нейния аналог, женската активност.¹² За мен трудността се състои в наследството на марксисткия хуманизъм с неговия изключително западен аз. Приносът от тези формулировки е наблягането върху ежедневната отговорност на реалните жени по-скоро да създават единства, отколкото да ги натурализират.

Версията на Катрин Маккинън (1982, 1987) на радикалния феминизъм е сама по себе си карикатура на присвояващите, включващи, тотализиращи тенденции в западните теории на действията за създаване на идентичността.¹³ Действително и

---

¹² Централната роля на онези версии на психоанализата, които се концентрират върху обектните отношения, и на свързаните с тях силни универсализиращи ходове при обсъждането на възпроизводството, грижите и майчинството в много подходи към епистемологията подчертават съпротивата на авторите към това, което наричам постмодернизъм. За мен и универсализиращите ходове, и тези версии на психоанализата затрудняват анализа на „мястото на жените в интегралната схема“ и водят до систематични трудности в обясняването или дори в забелязването на главните аспекти при конструирането на социалния пол и на социалния живот, белязан от социалния пол. Темата, съдържаща феминистката гледна точка, е развита от: Flax (1983), Harding (1986), Harding and Hintikka (1983), Hartsock (1983a, b), O'Brien (1981), Rose (1983), Smith (1974, 1979). За преосмисляне на теориите на феминисткия материализъм и феминистките гледни точки в отговор на критиката виж Harding (1986, стр. 163-96), Hartsock (1987) и H. Rose (1986). (бел. авт.)

¹³ Права аргументативна категориална грешка като „модифицирам“ позицията на Маккинън с определението „радикален“, създавайки по този начин своя собствена редуционистка критика на изключително хетерогенно писане, което експлицитно използва този етикет, чрез собствения си таксономично заинтересован аргумент относно писане, което не използва определения и което не търпи ограничения и по този начин се присъединява към общите мечти за общ, в смисъла на еднозначен език на феминизма. Моята категориална грешка беше причинена от възложената ми задача да пиша за списание

политически е погрешно да се свеждат всички разнообразни „моменти“ и „разговори“ в съвременните женски политики, наречени радикален феминизъм, до версията на Маккинън. Но телеологичната логика на нейната теория показва как епистемологията и онтологията – включително тяхното отрицание – заличават или контролират различието. Пренаписването на историята на полиморфното поле, наречено радикален феминизъм, е само един от резултатите от теорията на Маккинън. Главният резултат е създаването на теория на опита, на женска идентичност, която е вид апокалипсис за всички революционни гледни точки. Т.е. тотализацията, изградена в този разказ за радикалния феминизъм, постига своята цел – единството на жените – чрез налагането на опита и на свидетелството за радикалното не-съществуващо. Колкото до марксисткия/социалистическия феминизъм, мисленето е постижение, не естествен факт. Така че теорията на Маккинън елиминира някои от трудностите, формирани в хуманистичните революционни субекти, но на цената на радикален редукционизъм.

Маккинън твърди, че феминизмът по необходимост е възприел аналитична стратегия, различна от тази на марксизма, доколкото разглежда на първо място не структурата на класата, а структурата на пола/социалния пол и неговите генеративни връзки, особеностите на мъжете и сексуалното присвояване на жените. По ирония, „онтологията“ на Маккинън конструира несубект, несъщество. Желанието на Другия, а не трудът на аз-а, е производът на „жената“. Следователно тя създава теория на съзнанието, която подчертава онова, което може да се смята за „женски“ опит – всичко, което определя сексуалното насилие, дори самия пол, доколкото се касае за „жените“. Феминистичната практика представлява изграждането на тази форма на съзнание; т.е. самопознанието на аз-а-който-не-е.

Само по себе си перверзно, присвояването на пола в този феминизъм все още има епистемологическия статус на труд; а това е именно точката, от която трябва да произтече анализ, способен да допринесе за промяната на света. Но последствието от структурата на пола/социалния пол е сексуална обективация, а не алиенация. В сферата на знанието резултатът от половата обективация, а не алиенация, е последствието от

Socialist Review от определена таксономична позиция, която сама има хетерогенна история, социалистическия феминизъм. Критика, задължена на Маккинън, но без редукционизма и с елегантно феминистко обяснение за парадоксалния консерватизъм на Фуко по повод на сексуалното насилие (изнасилване), може да бъде открита в de Lauretis (1985; виж също 1986, стр. 1-19). Теоретично елегантно феминистко социално-историческо изследване на семейното насилие, което настоява на комплексното женско, мъжко и детско участие, без да се изпускат от поглед материалните структури на мъжката доминация, расата и класата, може да бъде открито в Gordon (1988). (бел. авт.)

структурата на пола/социалния пол. В сферата на знанието резултатите от половата обективация са илюзията и абстракцията. Жената обаче не е просто отчуждена от собствения си продукт – в дълбокия смисъл на думата тя не съществува като субект, нито дори като потенциален субект, тъй като дължи съществуването си като жена на сексуалното присвояване. Да бъдеш конституиран от желанието на Другия не е същото нещо като да бъдеш отчужден при насилственото отделяне на работника от неговия продукт.

Радикалната теория за опита на Маккинън е крайно тотализираща; тя не толкова маргинализира, колкото заличава авторитета на всяка друга женска политическа реч и действие. Тя е тотализация, създаваща това, което самият западен патриархат никога не успя да постигне – съзнанието на феминистките за несъществуването на жените, освен като продукт на мъжкото желание. Смятам, че Маккинън справедливо твърди, че нито една марксистка версия на идентичността не може твърдо да обоснове женското единство. Но разрешавайки за целите на феминизма проблема за противоречията във всеки западен революционен субект, тя развива една дори още по-авторитарна доктрина за опита. Ако моето недоволство от социалистическата/марксистката гледна точка е предизвикано от неволното заличаване от тяхна страна на многогласното, неасимилируемо, радикално различие, направено видимо в антиколониалния дискурс и практика, съзнателното заличаване на всяко различие от страна на Маккинън чрез средствата на „есенциалното“ несъществуване на жените не е успокоително.

В моята таксономия, която като всяка друга таксономия представлява повторно вписване на историята, радикалният феминизъм може да включи всички дейности на жените, определени от социалистическите феминистки като форми на труда само ако дейностите могат по някакъв начин да бъдат свързани с пола. Възпроизводството е имало различни нюанси в значението си при двете тенденции, едната вкоренена в труда, другата – в пола, и двете определящи последствията от господството и невежеството в социалната и личната реалност като „фалшиво съзнание“.

Отвъд трудностите, които и марксизмът, и радикалният феминизъм демонстрират по отношение на приносите си към тезите на всеки отделен автор, нито марксистките, нито радикалните феминистки гледни точки показват склонност да приемат позицията на частично обяснение; и двете по правило се постановяват като тоталности. Западното обяснение изисква поне толкова; как иначе би могъл „западният“ автор да включи своите други? Всеки се е опитвал да присъедини други

форми на господство, като разшири основните си категории чрез аналогия, просто изброяване или добавяне. Притесненото мълчание относно расата сред белите радикални и социалистическите феминистки беше едно голямо, опустошително политическо последствие от този факт. Историята и многогласността изчезват в политически таксономии, които се опитват да създадат генеалогии. Няма структурно пространство за расата (или пък за нещо друго) в теория, претендираща да разкрие конструкцията на категорията жена и на социалната група на жените като еднородно или тотализируемо цяло. Структурата на моята карикатура изглежда така:

социалистически феминизъм – структура на класата / / наемен труд / / отчуждение

труд, по аналогия – възпроизвеждане, посредством разширяване – пол, посредством допълване – раса

радикален феминизъм – структура на социалния пол / / сексуално присвояване / / обективизация

пол, по аналогия – труд, посредством разширяване – възпроизвеждане, посредством допълване – раса

В друг контекст френската теоретичка Юлия Кръстева твърди, че жените се появяват като историческа група след Втората световна война заедно с групи като младежите. Нейната датировка е съмнителна; но ние вече сме свикнали да си спомняме, че като обекти на знанието и като исторически участници „расата“ не винаги е съществувала, „класата“ има исторически произход, а „хомосексуалистите“ са доста скорошни. Не е случайно, че символичната система на семейството на човека – и по този начин същността на жената – се разпада в същия момент, в който мрежите за свързване между хората на планетата са станали безпрецедентно много, богати и сложни. „Напредналият капитализъм“ е неспособен да предаде структурата на този исторически момент. В „западния“ смисъл, краят на мъжа е заложен на карта. Не е случайно, че категорията жена в наше време се разпада на жените. Може би социалистическите феминистки всъщност не са виновни за създаването на есенциалистката теория, която потиска своеобразието и противоречивите интереси на жените. Смятам, че в действителност ние сме били виновни, поне чрез несъзнателното си участие в логиката, езика и практиката на белия хуманизъм и чрез търсенето на

обща основа за господство, за да подсигурим нашия революционен глас. Сега имаме по-малко извинения. Но със съзнанието за провалите си рискуваме да изпаднем в безгранични различия и да се откажем от объркващата задача по създаване на частична реална връзка. Някои различия са шеговити; някои са полюси в историческите системи за господство. „Епистемологията“ е свързана с това да правиш разликата.

Превод от английски език: Петя Абрашева